

Atuarfitsialak – den fleksible skole!

www.fleksibelskole.dk

Den nye forordning beskriver på en visionær måde folkeskolens fremtidige formål og grundlag. Udfordringen er at omsætte de visionære ord til hverdagsliv i den grønlandske folkeskole.

Hvordan gør man det?

Det er det helt enkle og dog så vanskelige spørgsmål at besvare.

Noget er i gære

Det fordrer en diskussion om og en afklaring af, hvordan den skole ser ud, hvor folkeskolens formål og grundlag er ledetråden for undervisningens tilrettelæggelse og organisering.

Der er allerede mange lærere og skoler, som med stort engagement og megen ildhu arbejder med den udfordring det er at udvikle

Atuarfitsialak med det mål at sætte eleverne i stand til at klare fremtidens udfordringer i det grønlandske samfund. Det er med afsæt i denne udvikling på græsrodsniveau, at jeg i det følgende vil forsøge at beskrive min vision omkring undervisningens organisering i den folkeskole, der er på vej.

Men først finder jeg det nødvendigt kortfattet og dermed lidt forenklet at ridse de forhold op, der begrundet ændrede organisationsformer og arbejdsmåder i folkeskolen.

De ændrede samfundsmæssige vilkår

Herom skriver Kaali Olsen i AG (14/8 01): ”Verden omkring os udvikler sig og forandrer sig. En af tendenserne i denne udvikling er kulturel og økonomisk globalisering og internationalisering. Vi bliver mere og mere mobile både i fysisk, åndelig og videnskabsmæssig forstand. Med ét klik er vi i Afrika eller på Hawaii, læser om sjældne mider i Australien eller søger vores drømmebånd på Internettet. Vi forandrer verden og verden forandrer mange af vores skikke, forestillingsverdener og trosforestillinger. Skolen kommer til at spille en vigtig rolle i denne verden. En verden, hvor store sandheder og enkle entydige løsninger til stadighed vil blive udfordret af videnskabens nye tildragelser og landvindinger. Hele vores værdigrundlag vil formentlig hele tiden blive bombarderet udefra, og med ungdommens søgen efter nye veje og tankemåder, vil vore tankers eksistensberettigelse blive afprøvet, udfordret og forkastet som utidssvarende og nytteløse. Den viden vi lærer vore børn i dag, vil i mange tilfælde være ligeså uanvendelig som skrivemaskinen er for PC-brugeren.” Det kan ikke siges bedre!

Læringsbegrebet

Det er derfor, det bliver så vigtigt at fokusere på læreprocesserne. Vi bliver – både børn og voksne – uafslædt fodret med information. Vi har nem adgang til al den information hjertet kan begære bl.a. gennem billedmedierne og gennem informationsteknologiens databaser. Det har tilsyneladende den effekt, at vi har så travlt med at samle information, at vi ingenting får lært ordentligt og til bunds. Som andre har sagt: Vi har aldrig før haft en generation, der har besiddet så megen information og så lidt viden. Årsagen er, at intet er lært, før det er personligt tilegnet, dvs. når det er en integreret del af mit mulige handlingsberedskab. Det bliver det kun gennem fordybelse og øvelse. Øvelse gør mester! Man lærer at jage rensdyr eller sæler ved at jage rensdyr eller sæler, og man lærer at læse og regne ved at læse og regne. Sommetider er det et slid, sommetider kan det gå som en leg. Men sliddet og legen behøver ikke være hinandens modsætning.

Det betyder, at der i skolesammenhængen er nogle forudsætninger, som skal være opfyldt for at elevernes læreprocesser kan foregå hensigtsmæssigt:

1. Socialt nærvær, faglig kompetence og forventninger.

Den pædagogisk kompetente lærer er psykisk til stede i samværet med eleverne, fagligt dygtig og tør stille krav.

”Læreren må have sin klare mening om, hvad der er vigtigt og turde sige ”det skal du”, ”det skal du øve dig i” – fordi det er vigtigt.” (Hansen, 1997, s. 33).

2. Arbejde, engagement og forudsætninger.

For eleverne gælder, at de skal:

- være mentalt til stede og selv arbejde med stoffet,
- være engagerede i stoffet og at deres nysgerrighed og undren er et godt udgangspunkt,
- udfordres af stoffet ud fra deres forudsætninger og aktuelle udviklingstrin (den aktuelle ”båndbredde”) (Larsen, 1998).

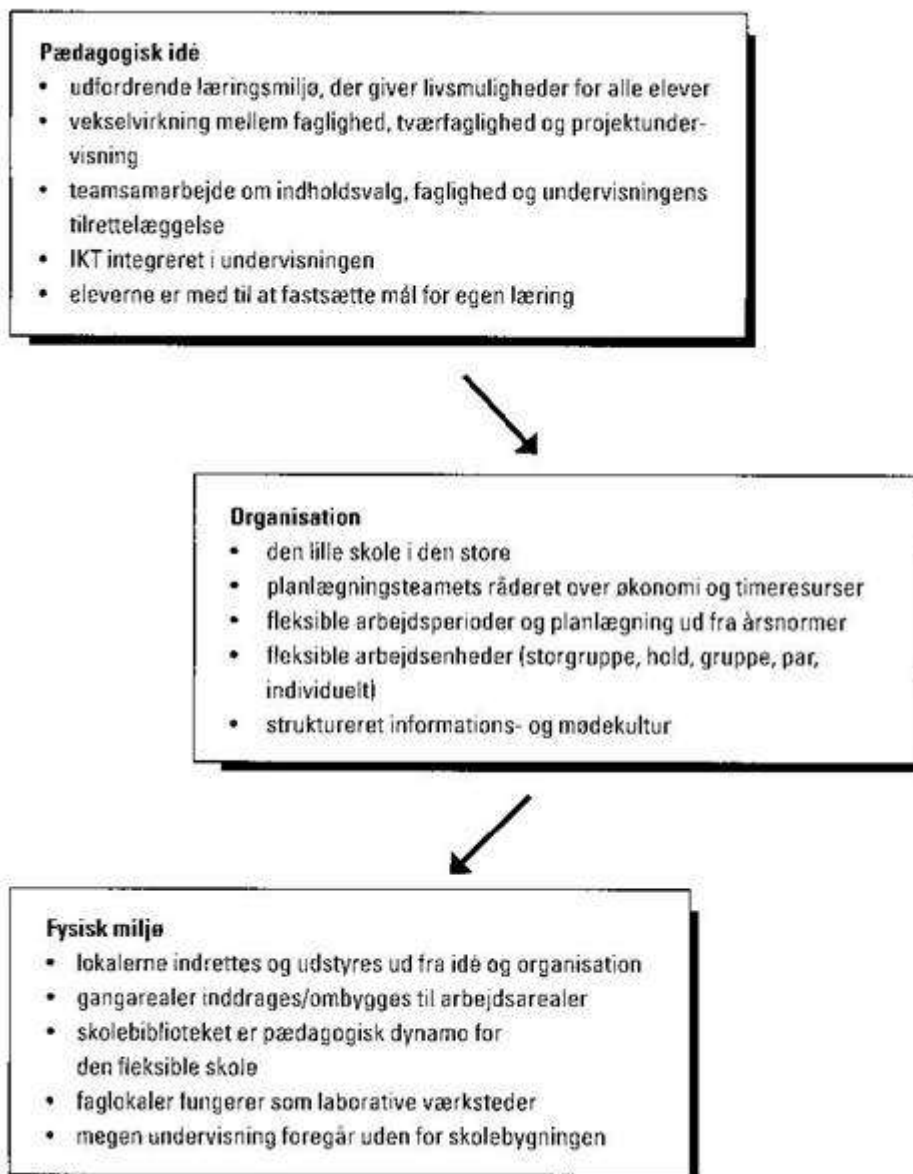
Dette læringsbegreb lægger op til et konstruktivistisk syn på læring, hvor barnet udvikler sin evne til at lære samtidig med, at det tilegner sig viden og færdigheder. (Hansen, 1997). Det sker ved, at barnet indlærer hensigtsmæssige arbejdsvaner og indøver brugbare arbejdsmetoder.

En undervisning der skal give rum både for lærerpersonlighedens udfoldelse og elevernes aktive arbejde og engagement i og uden for skolens fysiske arealer stiller krav om tid og sammenhæng på en langt mere varieret måde, end skoleskemaet giver mulighed for. Der er brug for fleksibilitet både i tidsforløb, arbejds måder og grupperingsformer (holddannelse). Klassen er ikke nødvendigvis det eneste udgangspunkt for god undervisning.

Et helhedssyn på pædagogik, organisation og fysisk miljø

Den fleksible skole tager sit udgangspunkt i en pædagogisk idé, der har udviklingen af elevernes livsmuligheder som det centrale omdrejningspunkt, og det selvstyrende lærerteam som noget grundlæggende for samarbejdet omkring undervisningens tilrettelæggelse. Endvidere handler den fleksible skole om undervisningens rum, som tænkes meget bredere end blot klasseværelset.

I oversigtsform kan den fleksible og udfordrende skole beskrives således:

Den pædagogiske idé

Udgangspunktet for beskrivelsen af den *pædagogiske idé* skal naturligvis være en erkendelse af, hvilke krav den samfundsmæssige udvikling stiller til folkeskolen i det nye årtusind.

Vi skal vide eller fornemme, hvilke kvalifikationer og kompetencer eleverne skal have mulighed for at tilegne sig, så de står godt rustede til fremtidens krav og udfordringer.

De for mig at se vigtigste visioner i folkeskolens formål og grundlag handler om elevernes faglige og sociale udvikling. Det er i arbejdet med og i samspillet mellem de faglige og de sociale kompetencer, som eleverne skal erhverve sig i folkeskolen, ”at eleven udvikler sin viden om og forståelse af egen samfundsmæssige identitet, kultur og værdier, tilegner sig viden om og udvikler forståelse for andre kulturer, indføres i en demokratisk tankegang og bliver bevidst om egne demokratiske rettigheder og pligter samt udvikler forståelse for eget ansvar over for samfundets udvikling og dets samspil med naturen” (§ 2, stk.5).

Organisation

Noget af det allervigtigste, når der skal organiseres et udviklende læringsmiljø, som rummer udfordringer for alle elever, det er at skabe en skole med overskuelige og trygge rammer.

Samtidigt er det også væsentligt, at skolen har en størrelse, der sikrer et fagligt alsidigt læringsmiljø og et fysisk miljø, der rummer funktionelle og æstetiske arbejdsrum og værksteder med de ”til faget hørende” materialer og værktøjer.

Altså det man kan betegne som den lille skole i den store skole.

Nu er det ikke noget nyt fænomen med trinopdelte skoler. Men på flere og flere skoler arbejdes der med at udvikle hvert trin til mindre selvforvaltende enheder med et fast tilknyttet lærerteam omkring en overskuelig gruppe af børn.

Hvert trinteam får råderet over økonomi og timeresurser.

Timeresurserne tildeles som en årsnorm, der kan anvendes fleksibelt.

Hvis lærerne ikke er bundet af opgaver på andre trin, vil det give en stor planlægningsfrihed.

Det betyder, at der kan skabes en sammenhængende årsplan for undervisningens indhold, hvor faglighed og tværfaglighed, kurser og projekter kan vekselvirke funktionelt og med udgangspunkt i en faglig progression.

Der kan endvidere arbejdes med holddannelse, gruppearbejde, arbejde i par eller individuelt arbejde ud fra elevernes behov og forudsætninger og på baggrund af hvilke arbejdsformer, der er mest hensigtsmæssige i forhold til undervisningens mål og indhold.

Det er også med udgangspunkt i trinteamet, at der sættes mål og evalueres i en ligeværdig samtale med eleverne, fordi alle har mulighed for at kende alle og vise hinanden respekt på ”godt og ondt”.

Måske bør man endog være så fordomsfri, at man tør tænke nye tanker omkring klassedannelsen og klasselæreropgaverne. Kunne det f.eks. tænkes, at alle lærere havde en gruppe elever at være klasselærer for? En "basisgruppe" som læreren fulgte med de samme opgaver, som klasselærerfunktionen i dag indebærer? En "basisgruppe" som læreren startede og sluttede skoledagen eller ugen sammen med?

Idéen om vekselvirkning

I den fleksible skole er vekselvirkningen mellem fag og tværfaglige og emneorienterede forløb et bærende princip. De to ting skal gensidigt kvalificere hinanden. Vekselvirkning betyder, at der skal være et samspil mellem fagligheden og tværfagligheden i undervisningens tilrettelæggelse og progression.

Den faglige progression er en forudsætning for at kunne etablere sammenhængende læreprocesser hos eleverne. Og tværfagligheden er naturligvis også et led i en faglig progression.

Men det er samtidigt vigtigt at forstå, at projektarbejdsformen kan være knyttet både til faglige og tværfaglige undervisningsforløb. Det er de spørgsmål, vi stiller eller de problemstillinger, der udfordrer os, som afgør hvilke fag, der kan spille med i projektarbejdet. Der kan udmærket arbejdes projektorienteret med kun et fag på banen.

Fagteam

Denne måde at tænke vekselvirkning på betyder, at der skal pustes nyt liv i fagudvalgene, som på mange skoler fører en hensygnende tilværelse.

Når vekselvirkningen mellem fag og tværfag skal bygge på en faglig progression både indholdsmæssigt og færdighedsmæssigt, så skal denne progression synliggøres på den enkelte skole gennem faglærernes samarbejde omkring udviklingen af deres fag og faglighed.

Derfor har nogle skoler etableret fagteam, der arbejder med de enkelte fags mål, indhold og udvikling. Den enkelte lærer indgår i ét eller højst to fagteam.

Fagteamet er et fagligt udvalg, hvor man med udgangspunkt i fagenes læreplaner klargør sig faglige forventninger, så det bliver muligt at opstille fagets progression.

Formålet med dette arbejde er at tydeliggøre de faglige kundskaber og færdigheder trin for trin. Dette er grundlaget for, at kunne opstille undervisningsmål og læringsmål med udgangspunkt i elevernes forudsætninger og behov. Det er også en hjælp i valget af metoder og materialer, der kan udfordre eleverne.

Det vil endvidere øge elevens mulighed for at overskue og evaluere sin egen læreproces i forhold til den opstillede progression og dermed udvikle en medansvarlighed for undervisningens tilrettelæggelse og gennemførelse. Endelig er det også udgangspunktet for at kunne

klargøre sig hvornår og på hvilken måde faget kan bidrage til tværfaglige forløb og projektundervisning.

I fagteamets arbejde indgår i det hele taget den fælles erfaringsudveksling og faglige debat om aktiviteter og arbejdsformer, der bedst tilgodeser eleverne og de mål, skolen har med undervisningen. Det gælder både den faglige undervisning og den tværfaglige og projektorienterede undervisning, som faget kan og skal bidrage til.

Trinteam

Hermed sluttet ringen, og jeg er tilbage ved trinteamet, som skal binde faglighederne sammen på en måde, der både lever op til lovens krav om fag og tværfaglige forløb og som samtidig tager udgangspunkt i elevernes behov og forudsætninger.

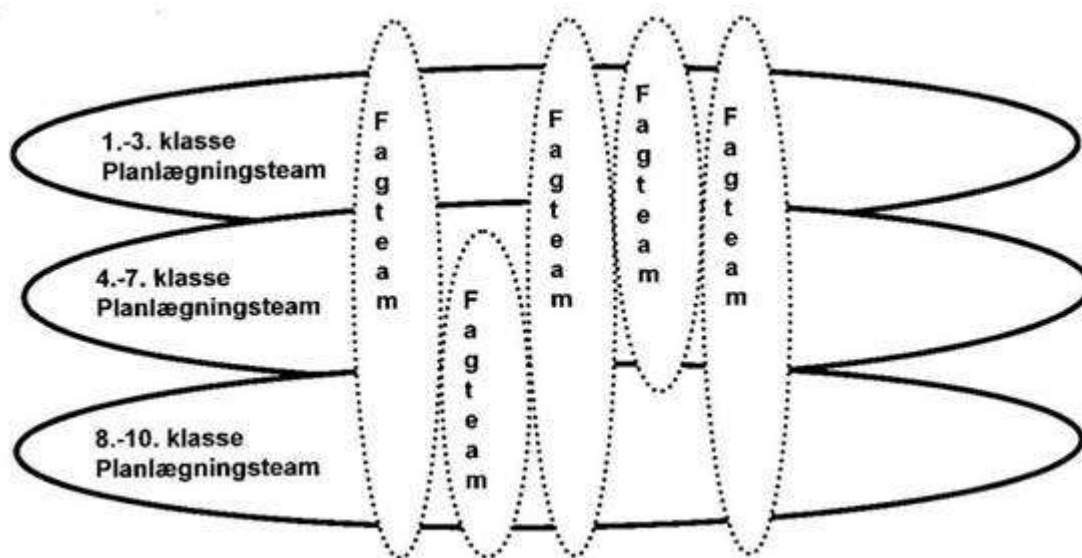
Undervisningens nærmere tilrettelæggelse sker altså med udgangspunkt i trinteamet.

Trinteamet har ansvaret for planlægningen af undervisningens indhold og organisering, herunder også specialundervisningen og under hensyntagen til alt planlagt lærerfravær. Trinteamet skal i forbindelse med læreres planlagte fravær sørge for, at elevernes årsnorm for de enkelte fag opfyldes ved hjælp af teamets egne rådighedstimer, som erstatter brugen af vikartimer. Det giver tryghed og arbejdsro, når eleverne altid omgås lærere de kender og som følgelig kender eleverne.

Trinteamets størrelse skulle gerne give sikkerhed for, at både fagligheden og tværfagligheden kan sikres. Det betyder, at lærerne arbejder fleksibelt med eleverne i storgrupper, klasser eller hold. Det være sig på årsbasis eller semesterbasis. Trinteamet fordeler selv opgaverne/fagene imellem sig, og et fags årsnorm kan godt fordeles på flere lærere, hvis de faglige forudsætninger er til stede. Der findes faktisk lærere, som kan være højt fagligt kompetente på delområder inden for et fag, der på denne måde kan ”komme til orde” i undervisningen!

Samspillet mellem trinteam og fagteam kan grafisk illustreres således:

Stavnsbinding i trinteamet?

De ændrede krav til lærerens pædagogiske og faglige kvalifikationer og det forhold, at læreren ikke længere kan dække sig ind bag en rolle med indbygget autoritet, men er "tvunget" til at træde i karakter som person, har tilsyneladende medført en øget tendens til specialisering. Jeg har på mange skoler set, at det bliver almindeligt, at man forbliver som lærer på yngstetrinnet, på mellemtrinnet eller på ældstetrinnet. Udviklingen går så stærkt, at det opleves som en stor barriere f.eks. at skulle skifte fra 10. klasse til 1. klasse for at starte et nyt forløb. Der er en kvalitet ved at fastholde og udvikle de kompetencer, som man ved et stor arbejdsindsats har indhentet sig på et specifikt forløb. Men der er også en kvalitet ved den kompetence, der ligger i at have prøvet og erfaret, hvad undervisningens progression indebærer fase for fase gennem hele skoleforløbet. Løsningen er selvfølgelig, at det er muligt i en periode af sit lærerliv at tage nogle runder i et trinteam f.eks. på yngstetrinnet, men at det også er muligt (et krav måske?) på et eller andet tidspunkt at være den, der er parat til nye udfordringer og derfor følger en gruppe elever videre i skoleforløbet. Jeg tror faktisk, at det er forudsætningen for at man som lærer erkender noget om betydningen af faglige progression - og ikke mindst om projektarbejdets progression!

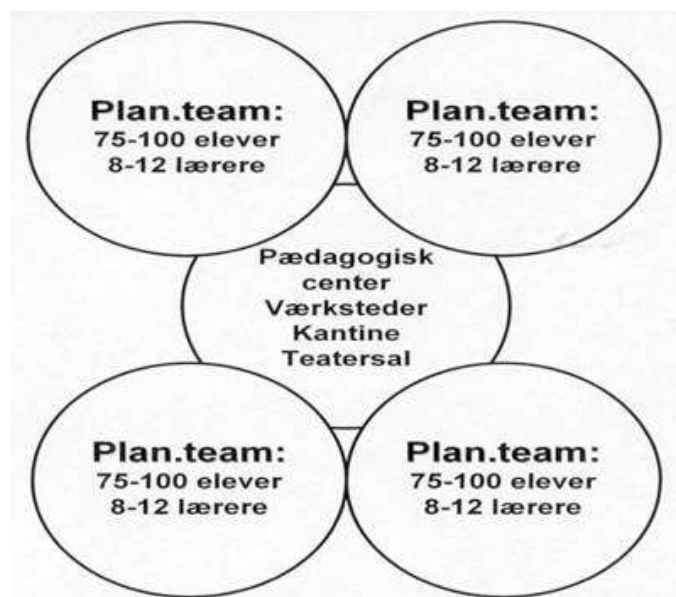
En menneskeværdig fremtid for alle børn

Jeg startede med at give et signalement af en skole, der ikke uden videre er genkendelig for forældrene. Vi bliver nødt til at gøre os klart, at med de store fortællingers sammenbrud og med det enkelte menneskes egen personlige udvikling som omdrejningspunkt, vil folkeskolen konstant blive mødt med et stigende antal forældres krav om, at vores barn i hvert fald skal "være på". Svaret på dette krav må ikke blive individualiseret undervisningsdifferentiering for nu at sige det så sprogligt grotesk som muligt!

Svaret er tværtimod, at fastholde, at der stadig er fælles værdier, der kommer til udtryk i folkeskolens formål og grundlag, og som er grundlaget for en fælles folkeskole: Forståelse for andre kulturer, samspillet med naturen, menneskerettigheder og demokrati. Det er udgangspunktet for Atuarfitsialak, der rummer udfordringer og personlig udvikling for alle elever. Den skal ikke være styret af markedsmekanismer og individuel behovstilfredsstillelse, men af samfundets fælles ønsker om en menneskeværdig fremtid for alle børn.

Den lille skole i den store

Litteraturhenvisninger:

Landstingsforordning nr. 8 af 21. maj 2002 om folkeskolen

Kaali Olsen: Skolen i en verden i stadig forandring!, AG 14/8 2001

Mogens Hansen: Håndværkets skole, Kroghs Forlag, 1997

Steen Larsen: Den ultimative formel, eget forlag, 1998

Erik Torm: Skolen uden skema – fleksibel planlægning af skoledagen, Dafolo Forlag, 2.udg., 1999. www.dafolo.dk/

Hanna A Hansen og Erik Torm: Atuarfik eqaatsumik aaqqissigaq – Flexibel skole, Eget forlag, 2005 ([Link til hæftet](#))

Lise Tingleff Nielsen og Mette Løvbjerg: Flexibel planlægning, Forlaget CVU København og Nordsjælland, KLEO, 2002, www.kleo.dk/

Finn Held m.fl. (red.): Introduktion til undervisning, kapitel 1: Skolen som pædagogisk arkitektur (v/E.Torm), Frydenlund 2003 www.frydenlund.dk/

Periutsit atortussiallu – Metoder og Værktøjer – Atuarfitsialak , Inerisaavik 2003 www.p-center.gl

Atuartup imminut nalilersornera/naliliiffiginera – Elevernes egen vurdering/ evaluering, Inerisaavik 2005